

Motion till riksdagen 2019/20:3435

av **Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2019/20:38 Samarbete mellan svenska och norska särskilda insatsgrupper i krissituationer

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om stärkta tillsynsmöjligheter för Justitieombudsmannen och Justitiekanslern vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning för att se över frågan om hur vapen kan få användas på ett rättssäkert och tydligt avgränsat sätt av utländska tjänstemän i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vänsterpartiet värnar demokratiska grundvärden som rättssäkerhet och skyddet för den personliga integriteten. Vi vill samtidigt inte försvåra de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att utreda och beivra brott. Därför är vi även angelägna om att det finns ett regelverk som ger ett gott skydd för Sveriges och landets invånares säkerhet. Det måste kunna ställas höga krav på att terrorism och grov brottslighet bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. I stället för att hasta igenom ny straffrättslig lagstiftning som under tidigare mandatperioder bör det förebyggande arbetet förbättras. Förutsättningarna för att tillämpa befintlig lagstiftning ska vara goda och lagstiftningen måste förstärkas där behov finns så att brottsbekämpningen blir effektiv. Samtidigt måste de som har till uppgift att motverka, förhindra och lagföra grov brottslighet få rätt resurser för att fullgöra sin uppgift.

3 Regeringens förslag

Förslagen innebär att den svenska polisen ska få ta emot bistånd från norska särskilda insatsgrupper. Biståndet ska lämnas till en svensk särskild insatsgrupp och kan bestå av utrustning, expertis eller genomförandet av operationer där norska tjänstemän agerar i en stödfunktion. Vid operationer av det senare slaget ska norska tjänstemän få ges polisiära befogenheter i Sverige. I korthet omfattas de befogenheter som svenska polismän har enligt polislagen och vissa andra i rättegångsbalken angivna befogenheter, t.ex. att gripa någon eller besluta om kroppsvisitation. De norska tjänstemännen ska även ha samma rätt som svenska poliser att använda tjänstevapen och annan liknande utrustning.

Förslagen anknyter till redan gällande bestämmelser om samarbete enligt Atlasrådsbeslutet, ett EU-beslut som genomfördes i svensk rätt 2017. Eftersom Norge inte är medlem i EU är syftet med regeringens förslag att möjliggöra ett liknande polisiärt samarbete med Norge som mellan Sverige och övriga EU-länder för att förhindra eller ingripa mot terroristbrott – detta genom att riksdagen godkänner ett särskilt avtal om samarbete med Norge som sedan genomförs genom bestämmelser i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Vänsterpartiet delar regeringens bedömning att det är viktigt med samarbete och är positivt till att samarbeta med andra länder för att exempelvis bekämpa allvarlig brottslighet och lämna bistånd vid naturkatastrofer och kriser. Ett utökat gränsöverskridande samarbete får dock inte försvaga rättssäkerheten.

I samband med att Atlasrådsbeslutet genomfördes i svensk rätt genom bestämmelser i lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete (se prop. 2016/17:139 Nya möjligheter till operativt polissamarbete med andra stater) motionerade Vänsterpartiet om att regeringen skulle ändra sitt förslag så att en främmande stat inte ska kunna utöva myndighet i Sverige och utländska tjänstemän inte ska ges rätt att använda vapen på samma sätt som svensk polis. Många av de synpunkter vi framförde i detta sammanhang gör sig fortfarande gällande.

Om en svensk myndighetsuppgift utförs av en utländsk stat, måste medborgarna kunna förvänta sig lika hög grad av rättssäkerhet och kvalitet som om uppgiften utförs av en nationell myndighet. Den myndighetsutövning som nu föreslås ska få utföras av utländsk stat är dock inte vilken uppgift som helst utan tillhör statens kärnverksamheter och utgör dessutom en del av statens våldsmonopol. Utöver den principiellt viktiga frågan om att frångå nuvarande ordning och låta utländsk stat utöva myndighet mot svenska medborgare på svenskt territorium innebär således förslaget ytterst att ge utländska tjänstemän rätten att bruka dödligt våld mot svenska medborgare (se mot. 2016/17:3679).

4.1 Myndigheternas tillsyn

Vänsterpartiet har, liksom i det tidigare ärendet, framför allt invändningar mot de svenska myndigheternas bristande tillsynsmöjligheter över de utländska poliser som kommer att omfattas av den nya regleringen. Enligt regeringens förslag ska norska tjänstemän som deltar i det avsedda samarbetet vara skyldiga att följa svensk rätt och de

instruktioner som meddelas av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. Vidare ska brottsbalkens regler om tjänstemäns särskilda skydd mot bl.a. hot och våld och ansvar för bl.a. mutbrott och brott mot tystnadsplikten vara tillämpliga även på de norska tjänstemännen. Brott som begås i Sverige av utländska tjänstemän som tjänstgör i landet ska lagföras enligt redan gällande regler i brottsbalken. Däremot väljer regeringen att inte införa några bestämmelser om tillsyn över norska tjänstemän som deltar i avsett samarbete. Enligt Vänsterpartiet är det mycket bekymmersamt att de utländska poliser som kan komma att verka i Sverige enligt såväl gällande som föreslagna bestämmelser inte är underställda svenska myndigheters tillsyn. Advokatsamfundet skriver i sitt remissvar att rättssäkerhet och kvalitet riskerar att försämrans om norska tjänstemän inte står under direkt tillsyn av Justitiekanslern (JK) och Justitieombudsmannen (JO). Samarbetsinsatserna kommer visserligen att stå under ledning av Polismyndigheten, vilket regeringen menar ger JK och JO möjlighet att inom ramen för sina granskningar av svensk polis även beakta, utreda och bedöma utländska tjänstemäns agerande. JO och JK fyller viktiga funktioner för upprätthållandet av rättssäkerhet och kvalitet i myndighetsutövningen. Det är därför viktigt att bedömningar som görs av dessa myndigheter får en återverkan hos de utländska polismän som agerar i Sverige. I likhet med remissinstansen Advokatsamfundet anser Vänsterpartiet att det är tveksamt om det är tillräckligt att Polismyndigheten omfattas av tillsynen. Mot bakgrund av att de utländska tjänstemännen inte direkt kommer att stå under JO:s och JK:s tillsyn ifrågasätter Vänsterpartiet om de nya samarbetsformerna verkligen kan sägas vara omgärdade av tillräckliga rättssäkerhetsgarantier. Vi anser inte att det är en tillräckligt god ordning att förlita sig på att JO och JK självmant utreder utländska tjänstemäns agerande i Sverige och att de utländska myndigheterna sedan rättar sig efter de synpunkter som framförs. Att inte låta utländsk polis vara underställd JO:s och JK:s tillsyn kan även komma att uppfattas som att dessa tjänstemän har en särställning, vilket i sin tur kan hota tilltron till systemet.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om stärkta tillsynsmöjligheter för Justitieombudsmannen och Justitiekanslern vid främmande stats myndighetsutövning i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Rätten att bära tjänstevapen

Statens våldsmonopol måste enligt vår mening vara särskilt omgärdat av rättssäkerhetsgarantier. Regeringen föreslår att en överenskommelse enligt de nya bestämmelserna där norska tjänstemän ska delta i samarbete i Sverige ska avse en insats som är klart avgränsad. En överenskommelse om samarbete ska bl.a. reglera insatsens syfte, tid och plats, vilka norska tjänstemän som ska delta och vilka befogenheter och vapen de ska få ha. De norska tjänstemän som getts polisiära befogenheter vid samarbete ska ha samma rätt att använda tjänstevapen eller annan utrustning som svenska poliser. Den föreslagna regleringen motsvarar vad som redan gäller poliser från andra EU-länder enligt lagen (2017:496) om internationellt polisiärt samarbete. Vänsterpartiet anser att det är djupt problematiskt att delar av statens yttersta myndighetsutövning på detta sätt kan delegeras till utländska tjänstemän utan att frågan om rättssäkerhet nämnvärt utretts. Dessutom är bristen på svenska myndigheters kontrollmöjligheter uppenbar. Vi anser inte att regeringens förslag om vad en överenskommelse om samarbete ska innehålla för att vara avgränsad är tillräckligt

tydligt. Vi inser dock att det finns allvarliga situationer, t.ex. ett pågående terrorbrott, där polisiärt samarbete kan behöva innefatta utländska polisens användande av vapen. Men för att denna befogenhet ska framstå som proportionerlig bör enligt vår mening frågan om rättssäkerhet och tydliga avgränsningar utredas ytterligare.

Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över frågan om hur vapen kan få användas på ett rättssäkert och tydligt avgränsat sätt av utländska tjänstemän i Sverige. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Linda Westerlund Snecker (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jessica Wetterling (V)